

Motion till riksdagen

1989/90:A460

av Pär Granstedt och Karin Söder (båda c)

Regionala insatser i Stockholms län

Stockholmsregionen är ett storstadsområde med ovanligt stora möjligheter att erbjuda en god livskvalité – en förening av allt det en storstad kan erbjuda av service, arbetsmöjligheter och stimulerande upplevelser, och en ovanligt fin och lättillgänglig naturmiljö. Det största hotet mot dessa kvalitéer ligger i en alltför snabb tillväxt av arbetsplatser och befolkning. Problemen förvärras ytterligare om denna tillväxt sker på ett obalanserat sätt t.ex. genom en ytterligare koncentration av arbetstillfällen till vissa delar av regionen.

Efter en lugn period på 1970-talet tog befolkningstillväxten fart igen under 1980-talet. Den genomsnittliga befolkningstillväxten har legat omkring 10 000 invånare per år. Under flera år har tillväxten nått upp till 15 000 människor per år. Flera år överträffade Stockholms läns befolkningstillväxt hela rikets.

Överhettad arbetsmarknad

Den viktigaste drivkraften för befolkningstillväxten i Stockholms län har varit en mycket snabbt växande arbetsmarknad. Det har inte gått att tillfredsställa arbetskraftsefterfrågan bland länets invånare, trots en mycket snabb naturlig befolkningsökning. Betydande tillskott utifrån har också varit nödvändigt. En inte obetydlig del av folkökningen beror på utrikes inflyttning, men under större delen av 80-talet har det också förekommit en betydande nyttoinflyttning från övriga delar av landet. Även under 80-talets sista år ökade Stockholms läns andel av rikets befolkning.

Under det senaste året har befolkningstillväxten minskat men detta beror inte på minskad tillväxt i fråga om arbetstillfällen. Den bromsande faktorn har i stället varit krisen på bostadsmarknaden. Även om det varit lätt att få arbete i Stockholmsregionen har det varit mycket svårt att få bostad. Många har avstått från att flytta till Stockholmsområdet och ett nytt jobb därför att bostadsfrågan inte kunnat ordnas. Andra har flyttat ifrån regionen för att få bättre bostadsförhållanden.

Den överhettade och obalanserade utveckling som har präglat Stockholmsregionen under 1980-talet har fått allvarliga konsekvenser på en rad områden, konsekvenser som kommer att förvärras om utvecklingen fortsätter.

Kris på bostadsmarknaden

Inflyttningsstrycket har skapat en situation där tiotusentals människor tvingats stå i bostadskö. Även om de allra flesta har någon form av lösning på sitt bostadsproblem så innebär situationen otillfredsställande boendeförhållanden och sociala påfrestningar. Särskilt ungdomen är hårt drabbad. Ett extremt resultat av bostadskrisen är att Stockholm har fått ett växande antal människor som över huvud taget inte har tak över huvudet om nätterna.

Den svåra bostadsbristen bidrar också till att pressa upp boendekostnaderna. Priserna för bostadsrättslägenheter och villor i synnerhet i attraktiva lägen har nått nivåer som framstår som alltmer oacceptabla för vanliga inkomsttagare. Det stora byggnadsbehovet och framför allt konkurrensen från byggandet av kontor pressar också byggkostnaderna i höjden vilket gör att all form av boende blir dyrt.

Personalbrist

När bostadsbristen begränsar möjligheten att rekrytera arbetskraft utifrån uppstår arbetskraftsbrist på viktiga områden. Detta märks tydligt i yrken som upplevs som mindre attraktiva men som trots detta är helt avgörande för samhällets funktion. Exempel på detta är vård och kollektivtrafik.

Bristen på arbetskraft har blivit ett avgörande hinder för att ge regionens invånare den vård man har rätt att kräva. Den överhettade arbetsmarknaden är på så sätt en av de viktigaste orsakerna till den vårdkris som är en av regionens största problem.

På samma sätt försvaras möjligheterna att hålla en god standard på kollektivtrafiken. Detta i sin tur påskyndar bilismens utveckling. Luftföroreningarna från bilismen är det kanske största hotet mot Stockholmsregionens naturmiljö.

Svarigheterna på arbetsmarknaden får därmed starka sociala och miljömässiga konsekvenser för regionens invånare.

Långa pendelresor

Den ojämna fördelningen av arbetsplatser framtingar långa arbetsresor. Detta har betydande sociala konsekvenser. Arbetsdagarna blir långa och resorna är tröttande. I synnerhet för småbarnsfamiljer innebär det stora påfrestningar när familjens möjligheter till positivt samvaro begränsas.

Det omfattande arbetsresandet får också allvarliga ekonomiska och ekologiska konsekvenser. Det framtingar en omfattande utbyggnad av trafikapparaten till höga samhällsekonomiska kostnader. I den utsträckning samhället inte förmår att göra kollektivtrafiken tillräckligt omfattande, snabb och bekväm växer bilismen. Förutom att också detta framtingar mycket stora investeringar innebär det givetvis förvärrade miljöproblem.

För närvarande pekar allt på att obalansen kommer att bestå, och kanske förvärras. Även om en inte obetydlig utbyggnad av arbetsplatser kommit till stånd i vissa områden i den södra länsdelen dominerar bandet Stockholm-Arlanda fortfarande helt både när det gäller pågående och planerade arbetsplatsprojekt. Den reglering som har skett av arbetsplatsbyggandet synes inte nämnvärt ha påverkat detta.

Det är således av mycket stor betydelse för Stockholmsregionen att dels få en lugnare total utveckling av sysselsättning och befolkning och att dels få en jämnare fördelning av arbetsplatser i regionen.

Det är inte minst ur Stockholmsregionens synpunkt nödvändigt med en kraftfull regionalpolitik som kan avlänka Stockholmsregionens expansionstryck till andra delar av landet. Inte minst viktigt är det att bygga ut högre utbildning, och särskilt forskning i olika delar av landet. Flyttningsbidraget till personer som flyttar till Stockholmsregionen bör avskaffas och ersättas med ett bidrag till orter med en vikande befolkningsutveckling. Infrastruktur med telenät och andra kommunikationer behöver förstärkas etc.

Centern har länge krävt en särskild investeringsavgift på 25 % för kontorsbyggen i överhettade delar av regionen. Den avgift som infördes våren 1989 var ett bra steg på vägen, men uppenbarligen otillräckligt. Därför bör centerförslaget snarast genomföras i sin helhet. I samband därmed kan det nuvarande administrativa stoppet för kontorsbyggen och andra lokaler avvecklas. Därmed kan en ineffektivt och byråkratiskt verkande reglering ersättas med ett mera smidigt ekonomiskt styrmedel. Det innebär att de företag som väljer att etablera sig i områden som redan har en alltför hög koncentration av arbetsplatser får vara med att bära samhällets merkostnader för kommunikationer, miljöåtgärder etc. Givetvis hör intäkterna från avgifterna i sin helhet användas för åtgärder i regionen.

Jämnare fördelning av offentliga arbetsplatser

Staten är en av regionens största arbetsgivare med ca 45 000 anställda i central verksamhet. De statliga arbetsplatserna är i hög grad koncentrerade till regionens centrala delar. Staten bör därför genom ett uppdrag till bygnadsstyrelsen upprätta ett program för en bättre fördelning av de statliga arbetsplatserna i Stockholms län. Samtidigt bör krav ställas på landsting och kommuner att på motsvarande sätt verka för en bättre fördelning av arbetsplatserna.

Detta bör kombineras med ett program för arbetsplatsbyte. På detta sätt skulle de som så önskar få möjlighet att byta till den arbetsplats som ligger närmast bostaden. Också detta bör kunna genomföras i samverkan med landstinget och kommunerna, för att därigenom ytterligare öka valmöjligheterna för den enskilde.

Södertörns universitet

Utbildningssystemet i Stockholmsregionen måste få en mer balanserad struktur. Det är uppenbart att det finns ett samband mellan tillgång till högskoleförberedande gymnasieutbildning, närheten till högskolor och benägenheten till högre studier. Företag med kunskapsintensiv verksamhet är intresserade av att lokalisera sig till orter med god tillgång på högutbildad arbetskraft. Den bristande balansen i Stockholmsregionens utbildningsutbud bidrar därför starkt till att försämra den inomregionala balansen i övrigt.

Inom gymnasieskolan bör de nuvarande skillnaderna i fördelningen av teoretiska, respektive yrkesinriktade linjer jämnas ut.

Arbetet på att omfördela högskoleutbildningar till främst den södra länsdelen måste fortsättas. Det är naturligt att en sådan omfördelning leder till att en särskild högskoleenhet för den södra länsdelen, ett "Södertörns universitet", bildas. Det är förmodligen ett av de mest verksamma sätten att främja en inomregional balans. Verksamheten bör inte koncentreras till en plats. Den nätverksstruktur som redan håller på att utvecklas – med tyngdpunkter i Södertälje, Flemingsberg och Haninge bör vidareutvecklas. Också andra Södertörnskommuner bör få del av utbyggnaden.

Det är viktigt att utbyggnaden av tvåårig teknisk högskoleutbildning fortsätter. Aktuella orter bör vara Norrtälje och Luddinge.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av en lugn och balanserad utveckling för Stockholmsregionen.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en kraftfull regionalpolitik.

[att riksdagen hos regeringen begär förslag till omvandling av den nuvarande investeringsavgiften för kontorsbyggen i Stockholms län till en särskild investeringsavgift på 25 % för kontorsbyggen i de delar av länet som har ett antal arbetsplatser som med mer än 50 % överstiger antalet förvärvsarbetande i resp. kommun.¹⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att intäkterna från investeringsavgiften skall användas för miljöinsatser och insatser för vård, kollektivtrafik och bostadsförsörjning inom Stockholms län.¹⁾

3. att riksdagen hos regeringen begär ett program för omfördelning av statliga arbetsplatser i Stockholms län.

[att riksdagen begär att regeringen tar initiativ till ett projekt i samverkan med landsting och kommuner för att underlätta för offentligt anställda att få arbete så nära bostaden som möjligt.²⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en bättre fördelning av gymnasieutbildningen i Stockholms län.³⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en fortsatt omfördelning av högskoleutbildning till den södra länsdelen med sikte på att skapa ett "Södertörns universitet".³⁾

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att en två-

årig teknisk högskoleutbildning bör etableras i Norrtälje och Huddinge.^{3]}

Mot. 1989/90
A460

Stockholm den 25 januari 1990

Pär Granstedt (c)

Karin Söder (c)

¹ 1989/90:Sk439

² 1989/90:Bo244

³ 1989/90:U6821